

JAARVERSLAG 2023

Vereniging Vrienden van de Heemtuin Malden

INHOUD

Voorwoord

1. Natuurbeheer	P. 4
2. Moestuin, Kruidentuin en Bijenvolken	P. 8
3. Natuureducatie.....	P. 9
4. Inventarisatie flora en fauna	P. 12
5. Heemhuis, techniek, terreinbeheer en onderhoud	P. 13
6. Vereniging, bestuur en financiën.....	P. 14

Doelstelling Vereniging Vrienden van de Heemtuin Malden

De Vereniging Vrienden van de Heemtuin Malden beheert de Heemtuin in Malden. Dit is een terrein van acht hectare met diverse landschappen en landschapselementen die voorkomen op arme zandgronden.

De doelstelling is landschapsbeheer en natuureducatie.

Bereikbaarheid

Het terrein ligt tussen het snelfietspad Nijmegen/Malden en de Zoom/Randwijksingel in Malden. Het terrein is vrij toegankelijk tussen zonsopgang en zonsondergang.

Informatie en contact

Bezoekadres Heemhuis, Bosweg 8a, Malden

Postadres Pitrus 37, 6581 RM Malden

Bankrekening NL41 RABO 0131 6382 11

E-mail heemtuin@heemtuinmalden.nl
bestuur@heemtuinmalden.nl

Social media www.heemtuinmalden.nl
www.instagram.com/heemtuin_malden/
www.facebook.com/HeemtuinMalden

Info akkers www.instagram.com/akkersheemtuinmalden/
sites.google.com/view/akkersheemtuinmalden/akkers-heemtuin-malden

Voorwoord

De vereniging Vrienden van de Heemtuin Malden kreeg 45 jaar geleden acht hectare grond in gebruik voor natuurbeheer en natuureducatie. Die grond bestond uit een overbodig geworden productiebos met dennen voor de mijnbouw. Een ander deel was lange tijd nauwelijks beheerd. Daar lagen onder andere resten van oude akkers. Binnen enkele jaren kregen de eerste schoolklassen er natuurlessen en was het gebied ingericht om verschillende landschapstypen en landschapselementen tot wasdom te laten komen.

Door gericht beheer is de soortenrijkdom in de Heemtuin door de jaren heen fors toegenomen. En dat terwijl de biodiversiteit in onze omgeving verschaalt. In dit jaarverslag vertelt onze biologisch adviseur Gerrit-Jan van Prooijen hier uitgebreid over. Inmiddels is er een enorme rijkdom aan soorten die thuishoren op de arme zandgrond van onze streek. Als vereniging zijn we trots op dit gebied waar met inzet van al onze vrijwilligers bijzondere cultuurlandschappen met veel natuurwaarde zijn ontstaan.

In 2023 heeft het bestuur een start gemaakt met een bezinning op de toekomst van de vereniging. Onze drijfveren natuurbeheer en natuureducatie zijn volgens ons meer dan ooit actueel: wij kunnen natuur laten zien die honderd jaar geleden heel gewoon was. Wel kunnen op zoek gaan naar nieuwe wegen en manieren om ons verhaal over biodiversiteit en natuurwaarde te vertellen. En we zouden meer verbindingen met de gemeenschap om ons heen willen krijgen, in het bijzonder jongere mensen. Over onze toekomstvisie zal het bestuur in 2024 met leden in gesprek gaan. Intussen gaan al onze werkgroepen enthousiast door met wat we ook in 2023 deden: de Heemtuin onderhouden, natuureducatie voor scholen verzorgen en bezoekers laten genieten van onze prachtige natuur. Iedereen is hier altijd welkom!

Namens het bestuur,
Dieuwke Oegema,
Voorzitter

1. Natuurbeheer

Natuur in de Heemtuin

De Heemtuin bestaat uit twee delen met elk hun eigen beheer. Het zuidelijke deel is een in 1938 aangeplant dennenbos, ingebed tussen twee historische houtwallen. In 1978, toen de Heemtuin van start ging, was het een dicht, stakerig bos van grove dennen met een ondergroei van bochtige smele (een grassoort). Arm aan soorten en onaantrekkelijk voor mens en dier. Al sinds de start van de Heemtuin ontwikkelt zich dit door o.a. dunningen tot een divers en soortenrijk bos.

Het noordelijke deel van de Heemtuin wordt beheerd als een traditioneel cultuurlandschap. Kenmerkend voor dit landschap zijn de heide, schraal grasland, akkertjes en poelen, omzoomd door verschillende soorten heggen en hagen. Natuurlijk worden ook groenten en kruiden verbouwd.

De kleinschaligheid van de landbouw heeft in Nederland, tot aan de Tweede Wereldoorlog, geleid tot een fijnmazig, met houtwallen, heggen en hagen dooraderd landschap. In de naoorlogse jaren stond echter alles in het teken van opbrengstverhoging, efficiencyverbetering en daardoor schaalvergroting en verregaande specialisatie. De kleinschaligheid verdween in rap tempo. Houtwallen, heggen en hagen werden gerooid om grotere percelen te krijgen. Grootschalig gebruik van kunstmest maakte een eind aan voedselarme omstandigheden. Specialisatie leidde tot bio-industrie en mestoverschotten. Met het verdwijnen van die kleinschaligheid verdween ook een groot deel van de biodiversiteit uit het agrarische landschap.

Gelukkig was het noordelijk deel van de Heemtuin, dat ligt tussen Heiweg, nieuwbouw en Heumensoord, tot 1978 gespaard gebleven van nadelige ingrepen. Het beheer is vanaf de start gericht geweest op kleinschaligheid en behoud en bescherming van de daarmee samenhangende rijkdom aan soorten. We hanteren al die jaren oude vormen van landschapsbeheer, of kiezen vormen die zo dicht mogelijk bij het oude beheer liggen. Veel van de aanwezige biodiversiteit in het kleinschalige landschap heeft zich immers kunnen ontwikkelen bij deze vormen van (extensief) beheer. Dat we daar uitermate succesvol in zijn, blijkt wel uit de enorme aantallen soorten planten en dieren die in de Heemtuin voorkomen. De Heemtuin is een 'hot spot' voor soorten die elders in het cultuurlandschap al bijna zijn verdwenen of sterk in aantallen zijn achteruitgegaan.

Deze soortenrijkdom van de Heemtuin danken we aan 45 jaar enorme inzet van onze groene vrijwilligers.

We zien in Nederland het besef groeien dat de schaalvergroting en intensivering veel te ver is doorgeschoten en enorm veel schade aan de biodiversiteit veroorzaakt. Het aanleggen van een nieuwe dooradering van het landschap met houtwallen, heggen en hagen en het uitvoeren van kleinschalig beheer is gaande. Ons 'ouderwetse' beheer begint weer helemaal 'in' te komen.

Voor karakteristieke soorten van het cultuurlandschap in de Heemtuin kan de Heemtuin een refugium zijn: een plaats met overlevingskansen als een ander gebied onleefbaar is geworden. Als ze van hieruit ook weer omliggende landschappen gaan bewonen heeft de Heemtuin aan een belangrijke functie, die bij de oprichting is meegegeven, voldaan.

*Biologisch adviseur van de Heemtuin is Gerrit-Jan van Prooijen.
Hij adviseert over natuurontwikkeling en natuurbeheer en werkt mee in de werkgroep beheer.*

Haag en bos

De haag langs de noordrand van de Heemtuin komt oorspronkelijk voor in de uiterwaarden. Er staan prikstruiken zoals meidoorn, sleedoorn, hondsroos, liguster, kornoelje en kardinaalsmuts. De haag wordt jaarlijks afwisselend gedund. De biodiversiteit wordt versterkt door diverse inhammen, een insectenhotel en een vlinderheuvel.

Het bos dat de zuidkant van ons gebied vormt, was vroeger een productiebos voor de mijnbouw. In het bosdeel achter het Heemhuis hebben we in de eerste maanden van het jaar weer verschillende hoge dennen omgelegd. Hierdoor valt er meer licht op de grond waardoor de begroeiing op de bodem toeneemt met als uiteindelijk resultaat meer variatie en inheemse bomen, zoals berken, eiken en lijsterbes.

Om het bos voor bezoekers veilig te houden, voeren we regelmatig veiligheidscontroles uit. Bomen in slechte staat met risico dat ze bij harde wind op een pad vallen, leggen we om. Veel jonge maar ook oudere berken overleven meerdere jaren met lange periodes van droogte niet. Preventief hebben we in het najaar een aantal dode berken langs het fietspad geruimd.

Helemaal voorkomen dat er een boom omvalt, is onmogelijk. In het voorjaar viel een boom om die aangetast bleek door een zwarte specht die voor voedsel kevers en keverlarven onderaan boomstammen uithakt.

Schraal grasland en hei

Voor het derde jaar is het schraal grasland gemaaid volgens de methode sinusmaaien. Dit geeft variëteit in hoogte en leeftijd van begroeiing en vergoot de biodiversiteit (zie voor uitleg www.vlinderstichting.nl/sinusbeheer/).

Begin juli is een ongeveer twee meter breed meanderend pad gemaaid. Bedoeling van sinusmaaien is om bij de tweede maaibeurt in september het hele terrein binnen dit pad te maaien. Door de overvloedige regen en de lange bloeitijd van de kruiden op het grasland is de tweede maaibeurt een maand uitgesteld.

Door de uitbundige groei was in oktober het eerder gemaaide pad nauwelijks nog zichtbaar.

Omdat we geen schapen op onze heide hebben lopen, is het wenselijk om ongewenste boomopslag periodiek te verwijderen. Als we dat niet doen wordt uiteindelijk de heide gewoon bos. Grotere boomopslag verwijderen we zelf. Zaailingen van bomen en struiken tot ca 50 cm zijn in maart op de NLdoetdag door MeerBomenNu geoogst (zie voor info www.meerbomen.nu/).

Om voor verjonging van de hei te zorgen, hebben we dit jaar weer enkele stukken geplagd. Verder hebben we dode stukken van oude hei gesnoeid en mos en strooisel van de bodem verwijderd, zodat zaadjes van de heide die alleen op kale zandgrond kiemen, weer een kans krijgen.

Vlechtheggen en houtwallen

Het jaar 2023 was een groeizaam jaar en dat heeft de heggen na de droge periodes goed gedaan.

Met de heggen in de Heemtuin houden we een oude traditie in stand. In vroeger tijden werden vlechtheggen gebruikt als veekering. Heggen zorgen voor een grote biodiversiteit, temperen de wind, verkoelen, voeren regenwater snel af via de wortels naar het grondwater en vangen stof uit de lucht. De heggen helpen bij de oriëntatie van allerlei dieren, zorgen voor beschutting van vogels en klein kruipend/lopend wild en zijn een voedselbron voor diverse organismen.

Voor mensen vormen de heggen in alle jaargetijden boeiende landschaplijnen.

Het ambacht van heggenverdichter, voorheen heggenvlechter (Unesco immaterieel erfgoed), brengen we op zoveel mogelijk leden van de beheergroep over. Zeven vlechters beheren nu de acht vlechtheggen in de Heemtuin met een lengte van ca. 300 meter. We planten struikjes, verdichten ze en restaureren waar nodig. Onze heggen zijn verdicht met verschillende technieken, zoals buigen, knikken, invlechten en leggen.

Twee wallen in de Heemtuin zijn historisch en maken deel uit van het wallenpatroon over Heumensoord en verder. Op de historische wallen staan zeer oude eiken en eiken-hakhoutstoven. Een stoof is het onderste verdikte deel van een boomstam, die herhaaldelijk van zijn takken is ontdaan om

hakhout te oogsten voor bv. broodbakovens, gereedschap en bouw. Een stoof heeft daardoor vaak meerdere uitlopers over een grote omtrek.

Lezenswaard is het recent verschenen Cahier nr. 10, 'Historische heggen en wallen in de gemeente Heumen', te bestellen bij:

www.erfgoedplatformheumen.nl.

Poelen

Het groot onderhoud van de zuidelijke kleine poel bij het Heemhuis in het voorjaar van 2023 heeft de waterkwaliteit enorm verbeterd. Het groene water is nu weer helder en vol met leven. Helaas lijkt de watercrassula zich permanent gevestigd te hebben, volledige verwijdering is een illusie gebleken.

Van de noordelijke kleine poel bij het Heemhuis was de waterkwaliteit nog goed. De voornaamste klussen waren daar het tegengaan van verlanding, lisdodden weghalen, watercrassula onder controle houden en het regelmatig bijvullen met grondwater.

Het onderhoud van de grote poel (bij het oude ven) bestaat uit water bijvullen in de hete droge zomer en verwijdering van de steeds maar uitdijende mattenbies, lisdodde en snoekkruid.

Op advies van de bioloog die de Poelenwerkgroep Heumen begeleidt, hebben we dicht bij de grote poel een broeihoop gebouwd als schuilplaats voor overwintering van o.a. salamanders. Daarmee wordt de biotoop voor deze soort nog optimaler.

Akkers

Meer dan 100 jaar geleden lagen er al akkers op de plek waar de akkers in de Heemtuin nu liggen. We proberen dit karakteristieke cultuurhistorische landschapselement in stand te houden.

Sinds het begin van de Heemtuin verbouwen we meerdere traditionele gewassen zoals rogge, haver, pauwengerst, emmertarwe, spelt, paardenbonen, huttentut en vlas.

Op onze akkers overleeft een aantal soorten akkerflora die je op 'gewone' akkers niet of nauwelijks meer zult vinden. Gewassen en akkerflora op onze akkers horen bij elkaar: zonder gewassen geen akker en zonder akker geen akkerflora.

De verscheidenheid aan soorten akkerflora vinden we net zo belangrijk als de akkeropbrengst.

Blauwe lupine (bloeiend, peulen en zaden)

2023 was een bizar jaar waarin in de maanden mei-juni vijf weken lang geen neerslag viel. Op dat moment hadden we nog niet geoogst en wisten we dus nog niet hoeveel last de verschillende gewassen van deze droogte gehad hadden. Dat weten we nu wel en het is behoorlijk triest. Alle gewassen hadden minder opbrengst dan vorig jaar. Dit betekent dat we voor een aantal gewassen minder (en soms vrijwel geen) zaaigoed hebben om het volgende jaar weer in te zaaien. Op zich geen ramp want voor de meeste gewassen hebben we altijd wel wat reserve zaaigoed achter de hand. De winterrogge heeft weinig last van de droogte gehad, omdat deze vrij diep wortelt en zich vroeg in het voorjaar al ontwikkelt. Toen de winterrogge oogstrijp was, was er haast geboden vanwege voorspelde regen. Dankzij de hulp van meerdere vrijwilligers stonden er, na drie ochtenden maaien en binden, achttien schoven op het veld. Die middag begon het te regenen en hield het drie weken lang niet op. Veel graankorrels in de schoven zijn daardoor gaan kiemen, waardoor ze niet meer bruikbaar waren. De opbrengst in zaaigoed was uiteindelijk net genoeg om in de herfst voor het volgende seizoen in te zaaien.

Vrijwilligershulp door niet-leden

Op 11 maart, NLdoet, hebben drie externe mensen de beheergroep geholpen met het vernieuwen van de banken naast het Heemhuis en de lenteschoonmaak van de kruidentuin.

Enkele weken eerder heeft een enthousiaste groep van Meerbomen.nu voor de tweede keer honderden zaailingen in de Heemtuin geoogst.

Op 4 november, Natuurwerkdag, zaten we met ruim veertig mensen aan de koffie/thee, van wie twaalf bezoekende vrijwilligers. Zij hebben geholpen met het aanleggen van de broeihoop bij de grote poel, met inzaaien van de akker en het dunnen van het hazelaarsbosje en aanvullen van de takkenwand daarlangs.

Deskundigheidsbevordering

Meerdere leden van de beheergroep hebben deelgenomen aan webinars van de Stichting Landschapsbeheer Gelderland. Enkele heggenvlechters hebben deelgenomen aan beheer van heggen in de regio en aan de 'Week van de Heg' eind november, die eindigde met een excursie in de Heemtuin.

De werkgroep beheer verzorgt het groenbeheer en de landschapselementen in de Heemtuin.

De groep werkt het jaar rond op de 2e en 4e zaterdag van de maand van 9-12 uur. In de maanden juli en augustus is op een tiental ochtenden extra gewerkt om te oogsten.

De beheergroep telt bijna veertig leden. Op reguliere werkdagen zijn er meestal tussen de vijftien en twintig vrijwilligers aan het werk.

In de werkgroep beheert Chris Hägele de heggen en wallen; Rob Lock en Wilbert Jansen beheren de poelen; Erik Westerman beheert de akkers.

De beheergroep kreeg op vijf avonden in de zomer hulp van de zomeravondgroep. Deze groep bestaat uit elf leden. Coördinator zomeravondgroep is Marion Gruijters.

Ants Creemers is coördinator van de beheergroep.

2. Moestuin, Kruidentuin en Bijenvolken

Moestuin

Tegenover het Heemhuis ligt de moestuin. In de winter heerst daar altijd rust. Als de temperatuur stijgt in het voorjaar start de werkgroep. Ieder doet een deel van de tuin zo zelfstandig mogelijk: wieden, zaaien, zaden voorkweken, enz. Daarnaast de heg en struiken snoeien, de graspaden maaien, de bloemenranden bijhouden, sproeien bij droogte en bemesten.

Afgelopen jaar was er koude in april en droogte in juni. De peultjes, die het alle jaren goed doen, mislukten. De bonen zijn drie keer opnieuw gezaaid! Maar verder was het een goede zomer met een mooie oogst: veel soorten sla, snijbiet, bietjes, wortel, bonen, courgettes, andijvie, pompoenen enz. Ook hadden we heerlijke rode bessen, aardbeien en een handje frambozen.

In juli zaten er twee prachtige rupsen van de koninginnenpage op het venkelloof.

Ondanks het afschermen met een net van gaas, waren ze na een paar dagen verdwenen. We hopen zeer dat ze er komend jaar weer zijn en dat we er dan vlinders van zien. Voor bezoekers en de kinderen die met educatie de moestuin bezoeken zou dat een topper zijn.

De werkgroep moestuin heeft vijf leden en werkt in het moestuinseizoen.

Vanaf 2024 wordt de werkdag verplaatst van de donderdag naar de zaterdag, zodat ook leden van de beheergroep een handje kunnen helpen.

Coördinator is Mathilde Hofmans.

Kruidentuin

De kruidentuin ligt in een rustig hoekje van de Heemtuin: vanuit de Zoom in Malden ligt het vooraan links, vanuit het bos langs het Heemhuis ligt het achteraan rechts.

Hier waren dit jaar de seizoenen weer goed te zien. Gelukkig sterft een aantal kruiden zoals: salie, tijm, smalle weegbree, munt en rozemarijn in de winter niet af en blijven ze lekker groen.

Aan het begin van het seizoen is de tuin verder kaal en denkt de werkgroep: "Dat komt nooit goed."

Een paar weken verder in het seizoen zie je steeds meer uit de grond komen. Er staan zo'n zeventig kruiden! Daar wordt menig bezoeker blij van. Op donderdagochtend zien zij de vrijwilligers wieden, zaaien, uitzetten, snoeien, bemesten en al wat nodig is. In de waterbakken zitten behalve mooie planten ook kikkers, salamanders, en kleine waterbeestjes.

In de kruidentuin staat naast de ingang een groot infobord met een plattegrond: 'Waar staan welke kruiden?' Deze vitrine is in maart vernieuwd. Soms hangt er ook een recept, of een ander weetje over de kruiden of leven in de kruidentuin.

De werkgroep kruidentuin heeft zeven leden. Zij werken in het seizoen elke donderdagochtend. Coördinator is Lydia van Veen.

Honingbijen halen stuifmeel bij de wilg in het voorjaar

Bijenvolken

De bijenstand met zijn mooie sedumdak en zonnepaneel heeft, naast een werkruimte waar bijenkasten staan, een educatie/observatieruimte. Voor kinderen, maar ook voor volwassenen, is dit een aantrekkelijke ruimte met veel informatie over het leven van de honingbij. Er staat zelfs een observatiekast waar bezoekers de bijen achter de raampjes van dichtbij kunnen bekijken. Bij goed weer is te zien hoe de honingbijen in en uit de bijenkasten vliegen.

De honingbijen zijn een onderdeel van diverse lessen voor de basisscholen, zoals de les 'Bijen & Co'. Imkers ondersteunen die lessen.

In het voorjaar van 2023 zijn we gestart met maar twee bijenvolken. Door de wintersterfte zijn er vijf volken verloren gegaan. Er was landelijk ook veel wintersterfte onder de bijenvolken. Dit betekende dat we volken moesten opbouwen door bestaande volken te splitsen.

We zijn de winter van 2023 ingegaan met vier volken, waarvan één volk in het observatiekastje (Warrékast). Doordat we zo weinig volken hadden en in opbouw waren, hebben we dit jaar geen honing geslingerd, de aanwezige honing is voor de honingbijen zelf. De eerste keer in jaren dat we helemaal geen honing slingerden!

De bijengroep probeert met de inheemse zwarte bij te imkeren, maar op dit moment zijn het bastaard honingbijen met een vleugje van meerdere soorten. Door de grote wintersterfte in heel het land zijn er minder volken en nieuwe koninginnen beschikbaar. Daardoor was het moeilijk om met nieuwe volken te starten.

Als de deur van de bijenstand open staat zijn bezoekers welkom! Als er imkers aanwezig zijn, vertellen zij graag over het bijzondere leven van een bijenvolk.

De werkgroep bijen bestaat uit vier imkers. Zij werken op wisselende tijden, afhankelijk van wat de verzorging van de bijen in de seizoenen vraagt.

Coördinator van de bijengroep is Janet de Graaff.

3. Natuureducatie

Elke bezoeker is welkom in de Heemtuin en doet daar een natuurervaring op. Daar kan iets van geleerd worden, maar dat hoeft niet. Veel mensen genieten van de rust en de landschappen in een natuurlijke omgeving. Anderen zoeken bijvoorbeeld een zeldzaam plantje of paddenstoel en brengen dat op naam met een papieren gids of, moderner, met een app op de telefoon.

Voorals het weer daartoe uitnodigt genieten veel buurtbewoners, toevallige passanten of mensen van ver die gericht komen, van een bezoek aan de Heemtuin.

Daarnaast zijn er diverse gelegenheden waarbij we groepen ontvangen of benaderen via de media. Zo hopen we de natuur in beeld te brengen bij mensen en de binding met de natuur te versterken. Dat wordt zeker in deze tijd waarin natuur en klimaat onder druk staan steeds relevanter.

Natureducatie basisscholen

Het doel van natureducatie in de Heemtuin Malden is natuuronderwijs in de natuur: praktisch en belevingsgericht. Dat is veel meer dan leren uit een lesboek of met een digibord. Zintuiglijke ervaringen geven toegang tot meer leeringangen. Een voorbeeld uit onze lessen: kinderen gaan zelf boomstammen doorzagen en tellen de jaarringen om zo de leeftijd van de boom te weten te komen. Kinderen van alle basisscholen in Malden en Heumen kunnen twee keer per jaar (in het voor- en najaar) op excursie naar de Heemtuin. Zo heeft de Heemtuin Malden een grote bijdrage aan de ecologische basisvorming van kinderen.

Onder begeleiding van Marjon van der Steen (NME-Plaza) worden de lessen in de Heemtuin op maat gemaakt en sluiten we aan bij het ontwikkelingsniveau van de kinderen en de lesmethoden 'Natuuronderwijs' op de scholen. Herschrijven en nieuwe lessen ontwikkelen, specifiek voor de Heemtuin, is een voortdurend proces. Om een gevarieerd aanbod te hebben willen we voor vier leeftijdsgroepen vier verschillende lessen kunnen aanbieden (totaal zestien Heemtuin-lessen). De leerkrachten krijgen lesmateriaal (specifiek per les) digitaal toegestuurd ter voorbereiding op het bezoek aan de Heemtuin.

Educatied medewerkers (vrijwilligers/gidsen) zijn de dragende krachten van de Heemtuin natureducatie, hun kennis van de natuur is heel divers, zo ook hun onderwijservaring. Dit geeft een mooie variatie aan inspiratie voor elkaar. Om alle gidsen voldoende bagage te geven voor het geven van de lessen in de Heemtuin komen we enkele keren per jaar bij elkaar. Nieuwe of vernieuwde lessen worden door de educatiemedewerkers, voordat ze aan groepen kinderen gegeven worden, eerst met elkaar in de werkgroep gedaan om er zo voldoende kennis van te hebben. In 2023 is daarom door één van de educatiemedewerkers een paddenstoelen-excursie gegeven.

Voorjaarsseizoen 2023: vanaf april zijn negentien groepen ontvangen in de Heemtuin.

groep 1-2:	Kabouterspad Lente (3x) en Kleine Beestjespad (2x)
groep 3-4:	Het is Voorjaar (6x)
groep 5-6:	Land- en Waterdiertjes (3x)
groep 6-7-8:	Bosles (4x)
groep 8:	Onderzoekend leren (1x)

Herfstseizoen 2023: vanaf september zijn twintig groepen ontvangen in de Heemtuin.

groep 1-2:	Kabouterspad Herfst (2x) en Kleine Beestjespad (5x)
groep 3-4:	Speuren naar Sporen (1x) en Kleine Kanjers (7x)
groep 5-6:	Land- en Waterdiertjes (1x) en Banjeren in de Herfst (2x)
groep 7-8:	Bosles (2x). Bij de Bosles krijgen we hulp vanuit de beheergroep.

Ook dit jaar kregen we veel lovende woorden en hele mooie rapportcijfers bij de evaluaties door de leerkrachten: in het voorjaar een gemiddeld rapportcijfer van **8,6** en in de herfst een **8,9**.

De belangstelling voor de Heemtuin vanuit scholen in de omgeving wordt steeds groter. Helaas kunnen we (door een tekort aan educatiemedewerkers) geen lessen aanbieden voor scholen buiten de gemeente Heumen. Wanneer deze scholen hier toch om vragen, informeren we de leerkrachten dat zij met hun schoolklassen altijd zelf gebruik kunnen maken van de educatieve speurtocht 'Pieter Konijn' (leeftijd vanaf groep 3) en/of de voor jonge kinderen leuke - in 2023 vernieuwde - natuurwandeling 'Kaboutertocht'. De Jenaplanschool uit Groesbeek kwam in het voorjaar van 2023 met zes klassen verdeeld over twee ochtenden naar de Heemtuin.

De werkgroep blijft behoefte aan versterking houden en zoekt verder naar nieuwe educatiebegeleiders.

De werkgroep educatie bestaat uit elf enthousiaste educatiebegeleiders.

Tijdens het educatieseizoen zijn bij iedere les drie à vier educatiebegeleiders aanwezig. Buiten het educatieseizoen ontwikkelen ze lesmateriaal. De speurtocht 'Pieter Konijn' en de natuurwandeling 'Kaboutertocht' zijn gemaakt door de werkgroep educatie.

Coördinator educatie is Mirjam Jetten.

Bezoekers van de Heemtuin

De Heemtuin is één van de weinige natuurtuinen in Nederland waar geen hek om staat! Dagelijks wordt de Heemtuin druk bezocht door voorbijgangers of door mensen – zoals fotografen - die speciaal voor de natuur, de rust of het mooie uitzicht komen.

Kinderen kunnen samen met hun (groot)ouders de Heemtuin ontdekken met behulp van de al hiervoor genoemde speurtocht of natuurwandeling. Folders met informatie en een routebeschrijving hangen bij de ingang. Deze informatie is ook digitaal beschikbaar via onze website.

Voor volwassenen worden rondleidingen gehouden. Een gids met veel kennis van het gebied wandelt dan met de groep door de Heemtuin.

In 2023 zijn de meeste rondleidingen verzorgd door de werkgroep rondleidingen. De vijf gidsen zijn op tien dagen in actie geweest. Voor wie? Een kleine opsomming:

- een groep ambtenaren en groenwerkers via de gemeente Heumen;
- de snoeigroep boomgaarden van het erfgoedplatform;
- groepen groene vrijwilligers via de Gelderse Natuurmakersdagen (waarschijnlijk wordt dit in de toekomst herhaald);
- een groep groene vrijwilligers die in de Lingewaard een oud weiland omvormen tot natuurgebied
(We zijn van harte uitgenodigd voor een tegenbezoek in het komende voorjaar);
- op NLdoet en Natuurwerkdag is een rondleiding vast onderdeel van het programma voor in het bijzonder deelnemende niet-leden;
- de ledendag van het Erfgoedplatform kreeg een uitgebreide presentatie over akkeronkruiden, gevolgd door een rondleiding;
- de Poelenwerkgroep van de gemeente Heumen heeft als scholingsactiviteit met vijftien vrijwilligers de Heemtuin bezocht;
- de Week van de Heg is op 2 december afgesloten met een excursie door Jef Gielen voor vijftien personen langs de heggen en wallen in en rond de Heemtuin.

In een samenwerking van de NH-kerk, de RK-parochie en kunstenaars zijn - evenals in 2022 - vijftien kruiswegstaties ruim een week opgesteld geweest in de Heemtuin. Naast de opening op Palmzondag en een viering op Goede Vrijdag kwamen veel individuele bezoekers een rondgang maken.

Een bijzonder evenement was een avond vol muziek op 27 juni. De Canisius Concertband gaf een buiten concert voor meer dan negentig mensen: leden en publiek. Het trof dat dit plaats kon krijgen in de Heumense Week van de Ontmoeting.

Regelmatig leiden leden van de Heemtuin familie, bekenden en verenigingen waar ze ook lid van zijn door de Heemtuin. Soms gebeurt dit in combinatie met huur van het Heemhuis.

De begeleide rondleidingen worden op verzoek verzorgd door de werkgroep rondleidingen, die bestaat uit vijf gidsen.

Coördinator is Loes van der Meij.

Heemtuin in de media

Natureducatie vatten we breed op en ook zichtbaarheid in diverse media hoort hierbij:

- Vier keer per jaar staat in de Topic een artikel van Loes van der Meij met foto's van Emmy Meijers;
- Publieksactiviteiten worden gemeld in het Gemeentenieuws en ook in het Nieuws van de Gemeente krijgen we soms een plaats;
- Begin 2023 is een nieuwe website in de lucht gegaan;
- Op Facebook en Instagram worden aankondigingen gedaan en nieuwtjes gedeeld.

We onderzoeken hoe we de Heemtuin nog vaker in de media kunnen laten zien. En hoe we daarin ook andere doelgroepen, zoals kinderen en jongeren, kunnen bereiken. De werkgroep communicatie kan hiervoor versterking gebruiken!

Er is geen echte werkgroep communicatie. Er zijn zeven vrijwilligers die elk een eigen bijdrage leveren aan communicatie in- en extern.

4. Inventarisatie flora en fauna

Onze soortenrijkdom volgen we graag door de tijd heen en ontwikkelingen daarin willen we signaleren. Vrijwilligers tellen en registreren daarom flora en fauna in de Heemtuin. Soms is dat aanleiding om bij te sturen in beheer.

Flora

Sinds 1981 worden met vaste regelmaat flora-inventarisaties uitgevoerd. In 2023 hebben we na enkele jaren minder actief te zijn geweest (o.a. door corona) het inventariseren voortvarend opgepakt. Vanaf april tot oktober heeft op acht dagdelen een groepje van gemiddeld vijf vrijwilligers een bepaald gebied doorzocht. Alle vaatplanten die we vonden, zijn op naam gebracht, geregistreerd en er is genoteerd of het om een eenling gaat, een enkeling of dat de plant veel voorkomt.

Het hele seizoen door worden soorten op en rond de akkers geïnventariseerd. Deze worden gemeld op de website waarnemingen.nl en regelmatig op Instagram geplaatst. Uit de laatste inventarisaties komt naar voren dat op en rond de akkers gemiddeld dertien soorten planten te vinden zijn uit de categorie bedreigde soorten (rode lijst).

De meest bedreigde soorten akkerflora hebben het in 2023 ondanks de droogte, en in bepaalde gevallen misschien ook wel dankzij regelmatige beregening, redelijk goed gedaan. Zo konden we ook dit jaar weer volop genieten van ruw parelzaad, groot spiegelklokje, glad biggenkruid, korensla, akkerogentroost en wilde weit. Er stonden dit jaar zomaar opeens drie exemplaren van veldkruidkers op de akkers, niet echt behorend tot de akkerflora; wel eveneens een bedreigde rode lijst soort.

Groot spiegelklokje

Vlinders

Ondanks alle inspanningen constateren we dat de vlinderstand in de Heemtuin blijft afnemen in vergelijking met andere gebieden in de regio. Gefaseerd maaien, sinds drie jaar sinusmaaien (zie schraal grasland) en delen van het grasland met kalk of steenmeel behandelen heeft allerlei kruiden laten terugkeren. Waarom dan de vlinders niet? Komt het door de extreme droogte in onze verdrogingsgevoelige Heemtuin? Of is de impact van libellen te groot? Zelf komen we er niet uit. In 2024 willen we met de hulp van externe deskundigheid hier meer zicht op te krijgen.

De werkgroep inventarisatie flora en fauna bestaat uit dertien leden (vaak ook lid van de werkgroep beheer) en werkt volgens een planning die in het voorjaar wordt opgesteld. Coördinator van de werkgroep inventarisaties is Ants Creemers.

5. Heemhuis, Techniek, Terreinbeheer en Onderhoud

Heemhuis

Het Heemhuis wordt gebruikt als verenigingsgebouw en ontmoetingsplek voor leden om te werken, vergaderen, overleggen, of gezellig iets met elkaar te eten of te drinken.

Als het weer het enigszins toelaat gebruiken we hiervoor ook de picknickbanken buiten.

Dit jaar hebben we in de groepsruimte de tentoonstellingskast uitgebreid en opnieuw ingedeeld. Deze ruimte heeft nu een uitnodigender karakter, ook voor toevallige passanten en bezoekers van het Heemhuis.

Helaas is er op 27 januari een grote inbraak geweest in het Heemhuis met veel schade aan het pand én diefstal van machines en geld. De inbraakschade is opgelost, de voor- en achterdeur zijn versterkt en nieuwe machines zijn aangeschaft.

Een belangrijk deel van het gebouw is bestemd voor opslag van materiaal: voor groenbeheer (gereedschap, zaden en ander werkmateriaal), voor educatie (vooral leskisten) en voor het technisch onderhoud (materiaal en gereedschap).

Door verhuur krijgen we extra inkomsten, maar het is minstens zo belangrijk dat het gebouw te gebruiken is door niet leden. Zo proberen we meer mensen te bereiken en kennis te laten maken met de mooie natuur op deze plek. Goed voor de naamsbekendheid en de gastvrijheid die we graag uitstralen.

In 2023 is het Heemhuis acht keer verhuurd aan een groep. Natuurmonumenten huurt een kleine ruimte voor opslag van gereedschap.

Techniek

De werkgroep techniek pakt alle voorkomende technische zaken en vragen voor technische assistentie op. De zes leden hebben allen een eigen expertise. Ze vullen elkaar aan en pakken samen klussen op. Deze zijn meestal niet standaard, dus zoeken ze vaak samen naar oplossingen. De lijst met geklaard onderhoud, reparaties en vernieuwing van 2023 is lang, onder andere doordat er vanuit andere werkgroepen veel wensen kwamen. Zo ondersteunt de werkgroep techniek alle leden.

In het Heemhuis werden veel ruimtelijke verbeteringen aangebracht. De kastruimte voor educatie in het voormalige 'kantoortje' is vergroot en in de werkruimte is een schoonmaakkast gemaakt. In de groepsruimte is de museumkast uitgebreid en goed uitgelicht.

Het energieverbruik volgen we nauwlettend, vanwege het milieu én de kosten. Een flinke klus was in dit kader het vervangen van de oude TL-buizen door ledverlichting.

In de buitenruimte werd een gesloten vitrinekast in de kruidentuin geplaatst, de nieuwe palen van het kabouterpad kregen een beveiliging tegen uittrekken en de banken van bielzen voor de groepen schoolkinderen werden voorzien van een nieuwe bovenkant (met subsidie van het Oranjefonds). Het plaatsen van een extra bank bij het familiep pad is voorbereid, deze kan geplaatst gaan worden.

De gereedschappen controleren we minimaal elke twee jaar. De werkgroep heeft vastgesteld dat er voldoende gereedschappen zijn, van goede kwaliteit. Als er meldingen zijn van slijtage, defecten of mankementen worden deze opgelost. Het resultaat: de leden van de diverse werkgroepen kunnen op een prettige, verantwoorde en veilige wijze met gereedschappen werken.

De werkgroep is zeer proactief. Zo werd aangekaart dat de kosten van wifi niet in verhouding leken te staan tot het gebruik (de wifi is door het bestuur afgeschaft). Het idee om een waterkraan voor voorbijgangers te gaan maken, ligt klaar om uitgevoerd te worden. Hier is het wachten op de gemeente die daar nog geen procedure voor heeft. Ook is door de werkgroep gesignaleerd dat op bepaalde

momenten het CO2-gehalte in het Heemhuis hoog is. De schadelijkheid hiervan en een mogelijke oplossing worden onderzocht.

De inbraak begin 2023 heeft grote impact gehad. Nadat een extern bedrijf een noodoplossing voor de voordeur had aangebracht, zijn offertes aangevraagd en is de aannemer geassisteerd en gefaciliteerd bij de plaatsing van een nieuwe, zwaardere, voordeur. De achterdeur kreeg door de werkgroep zelf een extra versteviging en beveiliging.

De bij de inbraak gestolen machines liepen op benzine. Gebruikers van de beheergroep hebben samen met de werkgroep techniek een zorgvuldige keuze gemaakt voor accu machines. Nu zijn we in het bezit van een elektrische cyclomaaier en een elektrische multitoel (voorzien van een mes en draadtrimmer met stokheggenschaar). Omdat er risico is voor ontbranden, is er een slimme oplossing gevonden voor accu-opslag buiten het Heemhuis.

Terreinbeheer

De Heemtuintuin is voor iedereen toegankelijk. Niet alle bezoekers ruimen hun afval op, soms vinden we vernielde spullen. Als het weer aangenaam wordt, gebruiken jongeren de picknickbanken als chill-plek. Lege flessen, blikjes en zakken vinden we regelmatig overal in de tuin. In het snoeiseizoen wordt af en toe vanuit de aanliggende woonwijk in de Heemtuintuin afval gestort.

In 2023 was er gelukkig geen vandalisme van grote omvang. Wel ergernissen bij vrijwilligers die zaken opruimen en weer in orde maken.

Iedere maandagochtend wordt er door vrijwilligers een afvalronde gelopen. De Heemtuintuin ligt er daarna weer netjes en opgeruimd bij. Iedereen kan genieten van de acht hectare Maldense natuur.

Coördinator gebruik Heemhuis is Julianne van Megen.

De werkgroep techniek bestaat uit zes leden. Coördinator is Leo Mertens.

Chris Hägele is technisch adviseur en beheert tevens de gereedschappen. Stan Sutmuller is bouwkundig adviseur.

Paul Noort loopt de afvalronde en regelt de afvoer van het afval.

6. Vereniging, Bestuur en Financiën

Bestuur en vereniging

Op 7 januari 2023 kon voor het eerst sinds twee coronajaren de nieuwjaarsbijeenkomst doorgaan.

De Opstekers voor bijzondere ledenprestaties in 2022 werden toegekend aan Loes van der Meij voor haar inzet voor het familiepad en aan Mirjam Jetten voor de ontwikkeling van de speurtocht 'Pieter Konijn'.

De Opstekers 2023 zijn uitgereikt aan Paul Noort vanwege zijn tomeloze inzet (o.a. als coördinator milieu en vrijwilligers) en Diana van Starrenburg voor haar redactiewerk voor de Heemrank en het jaarverslag.

De jaarvergadering op 23 maart in Maldensteijn is goed bezocht. Anneke Teepe hield een lezing over wilde bijen en hommels.

Op 19 augustus is door een feestcommissie het 9e lustrum – 45-jarig bestaan - van de vereniging georganiseerd. Het was prachtig weer zodat de zeventig vrijwilligers en donateurs buiten van een borrel, het buffet, de rondleiding, een quiz en het napraten konden genieten.

De gebruikelijke Natuur- en Milieu- Educatie vergaderingen met de gemeente Heumen zijn in het voor- en najaar gehouden. Verder hebben de coördinatoren en het bestuur in voor- en najaar een bijeenkomst gehouden: het zogenaamde coördinatorenoverleg.

Het bestuur heeft elf keer vergaderd. Daarnaast heeft het bestuur ondersteuning gekregen van twee adviseurs van de KNHM, tegenwoordig Katalys genoemd. Met hen overlegde het bestuur over een verantwoorde besteding van de twee verkregen nalatenschappen en op hun advies is een visie voor de toekomst van de Heemtuin in voorbereiding. Door beperkte inzetbaarheid binnen het bestuur lag dit proces helaas een half jaar stil en is het in januari 2024 weer opgepakt. In de loop van 2023 is wel een aantal bestedingsvoorstellen uit een inventarisatie onder de coördinatoren (eind 2022) gerealiseerd. Het laaghangend fruit - zoals we dat noemden - is geoogst, met weinig geld en vaak met de inzet van de werkgroep techniek.

Vrijwilligers en donateurs krijgen rond de kortste én de langste dag van het jaar digitaal de Heemrank toegestuurd. Ons verenigingsblad is bedoeld als binding tussen de leden. Zij kunnen er van alles in kwijt over het afgelopen half jaar. Ook een aantal relaties ontvangt de Heemrank. Het bestuur informeert de leden na (bijna) elke bestuursvergadering over verenigingszaken en activiteiten via de Heemflits.

Werkende leden doen hun vrijwilligerswerk vanuit een werkgroep die geleid wordt door een coördinator. De 'groene werkgroepen' zijn over het algemeen goed bezet. De werkgroep educatie is nog steeds op zoek naar meer educatiebegeleiders.

Er zijn te weinig vrijwilligers voor de werkgroepen communicatie en activiteiten. Het bestuur was in 2023 voldoende bezet, maar per maart 2024 zijn er drie vacatures.

Vacatures worden geplaatst op de vrijwilligers vacaturebank Gelderse Handen. Dit heeft af en toe succes. Werving lukt soms ook via leden en bijvoorbeeld de Natuurwerkdag.

Het ledental schommelt in 2023 rond de 150 leden. We hebben drie soorten leden. Begin 2024 zijn er 65 lid-donateurs en 82 werkende leden (vrijwilligers). Wij hebben zes ereleden. In het afgelopen jaar overleden drie ereleden. Zij zijn in de Heemrank herdacht.

Het voltallige bestuur is herbenoemd op de ledenvergadering van 23 maart 2023 en bestaat uit vijf leden:

Dieuwke Oegema, voorzitter,

Hetty Koemans, secretaris,

Joost van Dantzig, penningmeester,

Julianne van Megen, algemeen lid, tevens coördinator gebruik Heemhuis,

Wim van der Meer, algemeen lid, tevens websitebeheer.

Ondersteuning bestuur:

Karin van Montfoort, ledenadministratie,

Paul Noort, vrijwilligerscoördinator (werving/introductie),

Diana van Starrenburg, eindredactie Heemrank en Jaarverslag.

Financieel verslag en begroting

Financiën 2023

Het jaar 2023 is afgesloten met een positief resultaat van € 51.488 en is hiermee € 3.378 hoger dan het begrote resultaat 2023 van € 48.110.

In 2023 is er ingebroken met braakschade en diefstal van (landbouw)machines. De verzekeraar heeft de schade grotendeels vergoed. De ontvangen schade-uitkering staat onder overige opbrengsten (baten). De bijbehorende lasten staat onder de huisvestings-/inventariskosten en de afschrijvingskosten.

Het hogere resultaat ten opzichte van de begroting (€ 3.378) wordt verklaard door hogere baten (€ 6.499), die deels tenietgedaan worden door de extra gemaakte kosten (€ 3.121). De hogere baten worden verklaard door de eenmalige uitkering van de verzekeraar (€ 5.378) en meer ontvangen rente op de banksaldi (€ 1.076).

Op de verschillen tussen de begrote kosten en gerealiseerde kosten die meer dan € 500 zijn, wordt hierna kort ingegaan:

- Huisvestings- en inventariskosten: in totaal is er € 3.324 meer geïnvesteerd dan vooraf begroot. In 2023 zijn reparaties uitgevoerd op herstel van de inbraakschade. Deze kosten zijn door de verzekeraar vergoed; de baten zijn opgenomen onder de overige opbrengsten;
- Bureau en administratiekosten: in 2023 is er € 736 minder uitgegeven. Gekozen is voor om in 2023 nog niet 'In de Cloud' te gaan werken. Daarnaast zijn de overige ICT-kosten lager uitgevallen dan vooraf begroot;
- Kosten werkgroepen & activiteiten en lesvernieuwing (inclusief inrichting van de Heemtuin): op deze kostenpost is € 830 minder uitgegeven dan begroot. De in de begroting 2023 opgenomen investering voor aanduidingsborden is uitgesteld;
- Afschrijvingskosten zijn € 1.964 hoger dan begroot. De boekwaarde van de bij de inbraak gestolen machines, groot € 1.985, is afgeboekt.

Het resultaat over 2023 is verwerkt op de Algemene Reserve en Bestemmingsreserves (zie de Resultaatbestemming in de staat van baten en lasten).

De Algemene Reserve eind 2023 is € 85.971 en de Bestemmingsreserves zijn € 83.231.

De bestemmingsreserves bestaan uit:

- Schenkingen € 82.415,
- Lesvernieuwing € 816 en
- Ontmoetingsactiviteiten € 0.

Vanaf 2023 wordt een deel van de ontvangen rente toegevoegd aan de bestemmingsreserve Schenkingen; over 2023 bedraagt dit € 874. Het eind 2023 onbestede deel van de bestemmingsreserve Ontmoetingsactiviteiten (€ 254), is overgeheveld naar de Algemene Reserve. De saldi op de bank zijn op 31 december 2023 € 123.771. Ten opzichte van 31 december 2022 is dit een stijging van € 52.140. De toename wordt vooral verklaard door de ontvangen schenking van € 56.838.

Toewijzing bestemmingen aan algemene reserve

De algemene reserve laat zien welk deel van de bezittingen (de activazijde van de balans) met eigen vermogen is gefinancierd. De algemene reserve, eind 2023 groot € 85.971, bestaat voor € 37.869 uit de opstellen Heemhuis en Bijenstand. Deze vertegenwoordigen geen echte waarde, want mocht de vereniging opgeheven worden, dan vervallen deze aan de gemeente. De 'besteedbare' resterende hoogte van de algemene reserve eind 2023 komt hiermee uit op € 48.102.

Over de vorming van een continuïteitsreserve vanuit de algemene reserve is nog geen besluit genomen. Dit is een reserve die de vereniging minimaal in kas wil hebben om voor een nader te bepalen periode de standaard verenigingskosten te kunnen betalen in geval de inkomsten flink teruglopen.

Bestemmingsreserve Schenkingen

In de komende jaren speelt een aantal belangrijke vraagstukken, waar het bestuur zich bezig mee wil gaan houden. Dit zijn onder andere de toenemende vergrijzing binnen de vereniging en de te verbeteren verbinding/ uitwisseling met de omgeving van de vereniging. Het bestuur is aan het onderzoeken wat voor investeringen – gefinancierd vanuit de ontvangen schenkingen – zouden kunnen bijdragen aan het oplossen van deze vraagstukken.

Begroting 2024

Bij het opstellen van de begroting wordt rekening gehouden met de deelbegrotingen van de diverse activiteitgroepen, de adviezen van de werkgroep techniek en de gewenste investeringen die niet aan specifieke groepen gebonden zijn. De baten worden realistisch ingeschat en de kosten worden ruim begroot.

In 2024 is een negatief resultaat begroot van € 5.000. De begrotingsoverschrijding financieren we uit de in eerdere jaren opgebouwde reserves.

In de begroting van 2024 staan, in tegenstelling tot voorgaande jaren, weer rentebaten. De begrote kosten zijn gebaseerd op ervaringen vanuit het verleden en bevatten een aantal besparingen. Dit als gevolg van in 2023 ingezette maatregelen (zoals opzeggen internetabonnement Heemhuis en medio 2024 stopzetten Postbus). In de begroting 2024 is, net als voorgaande jaren, een bedrag opgenomen voor reparatiewerkzaamheden als gevolg van vandalisme/ diefstal.

Investeringen, die bijdragen aan de oplossing van de vraagstukken waar het bestuur zich de komende tijd op gaat richten (zie paragraaf 'Bestemmingsreserve Schenkingen'), zijn niet opgenomen in de begroting 2024. Investeringen zullen pas worden gedaan na instemming op door het bestuur verder uitontwikkelde plannen door de Algemene Ledenvergadering.

Het begrote negatieve resultaat van € 5.000 wordt als volgt bestemd: € 1.262 wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve schenkingen en € 6.262 wordt onttrokken aan de in eerdere jaren opgebouwde algemene reserve en bestemmingsreserve Lesvernieuwing.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN	Begroting 2023	Realisatie 2023	Realisatie 2022	Begroting 2024
<u>Baten</u>				
Subsidie gemeente Heumen	€ 7.500	€ 7.503	€ 7.327	€ 7.500
Donaties	€ 2.400	€ 2.370	€ 2.260	€ 2.370
Giften en Schenkingen	€ 57.290	€ 57.429	€ 25.065	€ 450
Overige opbrengsten	€ 660	€ 7.047	€ 585	€ 2.180
Totaal baten	€ 67.850	€ 74.349	€ 35.237	€ 12.500
<u>Lasten</u>				
Huisvesting- en inventariskosten	-€ 6.000	-€ 9.324	-€ 3.671	-€ 5.180
Kosten centrale organisatie	-€ 2.400	-€ 2.049	-€ 1.332	-€ 2.000
Bureau- en administratiekosten	-€ 2.250	-€ 1.514	-€ 1.300	-€ 1.480
Kosten werkgroepen & activiteiten en lesvernieuwing	-€ 3.290	-€ 2.460	-€ 1.883	-€ 2.950
Onvoorziene uitgaven	-€ 250	€ 0	€ 0	€ 0
Afschrijvingskosten	-€ 5.550	-€ 7.514	-€ 5.366	-€ 5.890
Totaal lasten	-€ 19.740	-€ 22.861	-€ 13.552	-€ 17.500
<u>Resultaat</u>	€ 48.110	€ 51.488	€ 21.685	-€ 5.000
<u>Resultaatbestemming</u>				
Algemene reserve	-€ 7.728	-€ 5.485	-€ 2.857	-€ 5.462
Bestemmingsreserve Lesvernieuwing	-€ 700	-€ 693	-€ 161	-€ 800
Bestemmingsreserve Ontmoetingsactiviteiten	-€ 300	-€ 46	€ 0	€ 0
Bestemmingsreserve Schenkingen	€ 56.838	€ 57.712	€ 24.703	€ 1.262
	€ 48.110	€ 51.488	€ 21.685	-€ 5.000

BALANS (ACTIVA ZIJDE)	31-dec-23	31-dec-22	BALANS (PASSIVA ZIJDE)	31-dec-23	31-dec-22
<u>Materiele vaste activa</u>			<u>Eigen vermogen</u>		
- gebouwen	€ 37.869	€ 42.597	- algemene reserve	€ 85.971	€ 91.202
- inventaris	€ 6.220	€ 3.080	- bestemmingsreserves	€ 83.231	€ 26.512
<u>Vlottende activa</u>			<u>Vlottende passiva</u>		
- vooruitbetaalde kosten / overige vorderingen	€ 1.756	€ 809	- nog te betalen kosten	€ 414	€ 403
- liquide middelen	€ 123.771	€ 71.631			
	€ 169.616	€ 118.117		€ 169.616	€ 118.117